

Р. В. ЧОРНОЛУЦЬКИЙ**НОРМОПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ:
ПІДХОДИ ДО ОНТОЛОГІЧНОГО РОЗУМІННЯ**

Проаналізовано підходи до онтологічного розуміння нормопроектної діяльності у контексті визначення дефінітивного навантаження опорних термінів, що складають номенологічну характеристику цього важливого соціально-нормативного феномену, що лежить в основі правотворчої діяльності держави та її уповноважених суб'єктів.

Ключові слова: *нормопроектна діяльність, соціальне проектування, гуманітарне проектування, проект, концепція.*

Проанализированы подходы к онтологическому пониманию нормопроектной деятельности в контексте определения дефинитивной нагрузки опорных терминов, которые составляют номенологическую характеристику этого важного социально-нормативного феномена, лежащего в основе правотворческой деятельности государства и его уполномоченных субъектов.

Ключевые слова: *нормопроектная деятельность, социальное проектирование, гуманитарное проектирование, проект, концепция.*

Going is analysed near the ontological understanding of normoproektnaya activity in the context of decision of the definition loading of supporting terms, which make nomenclological description of this important socially-normative phenomenon, lying in basis of lawmaking activity of the state and his authorized subjects.

Key words: *normoproektnaya activities, social planning, humanitarian planning, project, conception.*

Перманентні зміни в державі й соціумі, що відбуваються під об'єктивним впливом економічної, політичної і правової глобалізації, а також пов'язані з посиленням міждержавної інтеграційної співпраці, актуалізують проблематику підвищення якості розробки законодавчих та інших нормативно-правових актів конкретної держави – члена міжнародної спільноти. Такі правові акти повинні адекватно відображати зміни, що відбуваються, і нести в собі могутній проспективний і прогностичний потенціали, необхідні для оптимального правового регулювання суспільних і державних процесів. Зазначені тенденції об'єктивують і актуалізують роль і значення нормопроектної діяльності в здійсненні публічної влади.

Зауважимо, що вказана проблематика, органічно пов'язана з нормотворчою діяльністю в її матеріальному та процесуальному виявах, мала своє наукове обґрунтування в юридичній літературі з різних кутів зору. Теоретичні аспекти юридичного процесу або процесуальної форми у контексті їх статутарного та функціонального виникнення, реалізації та належного юридико-правового супроводження ґрунтовно досліджувалися вченими радянського періоду, серед яких В. М. Горшеньов, В. Г. Крупін, Ю. І. Мельников, П. О. Недбайло, В. С. Основін, В. М. Протасов, В. М. Савицький, Л. С. Явич та ін.

Фундаментальні категорії у сфері законодавчої (законотворчої) діяльності, в тому числі з боку якісної її оцінки, розглядалися в працях таких радянських та російських учених, як: С. С. Алексєєв, Е. С. Анічкін, С. А. Авак'ян, К. В. Арановський, В. М. Баранов, В. І. Борисов, Д. А. Керімов, О. А. Лукашова, О. Г. Лук'янова, В. О. Лучин, О. В. Малько, М. І. Матузов, А. В. Міцкевич,

О. С. Піголкін, Ю. О. Тіхоміров, Р. О. Халфіна, Т. Я. Хабрієва.

У сучасній правовій науці серед досліджень, які є теоретико-методологічною основою дослідження законодавчого процесу, в тому числі й нормопроектної діяльності в Україні, слід вказати наукові праці українських та російських дослідників Л. І. Антонової, О. В. Батанова, В. Р. Барського, Д. М. Белова, Ю. М. Бисаги, Н. О. Бобрової, Л. В. Бориславського, С. В. Буянкіна, О. Н. Булакова, А. Г. Братко, Р. Ф. Васильєва, В. О. Гергелійника, В. В. Лазарева, С. Л. Лисенкова, О. Г. Гузнова, Т. Д. Зражевської, Д. О. Ковачева, В. А. Кряжкова, П. В. Крашеніннікова, В. М. Манохіна, В. В. Медведчука, І. Р. Метшина, Т. С. Масловської, Н. О. Міхальнової, В. П. Паліюка, Ю. С. Педька, В. Ф. Погорілка, С. В. Полєніної, В. М. Сирих, М. С. Салікова, О. В. Совгирі, С. В. Степашина, В. Л. Федоренка, С. М. Шахрая, К. С. Шугріної та ін.

Водночас проблематика нормопроектної діяльності в її онтологічному аспекті залишається досліджуваною недостатньо, що суттєво впливає на якісний рівень нормопроектних робіт у сучасних умовах.

Вважаємо, що для дослідження онтологічних аспектів нормопроектної діяльності вкрай важливим є визначення її сутності та змісту шляхом ґносеологічних і теоретичних підходів до дефінітиву зазначеного феномену.

Логіко-семантична зв'язка «нормопроектна діяльність» містить у собі низку опорних термінів, що мають велике значення для з'ясування її дефінітивного визначення.

Так, прикметник «нормопроектна» фактично є синтезом двох слів (двох значень) – іменників «норма» (у нашому випадку «правова норма» і «проект»).

Термін «норма» має в ґносеології декілька тлумачень. Латинською мовою погма означає «наугольник». Французький філософ та лікар Ж. Кингілем пояснює, що норма – це «те, за допомогою чого випрямляють, розпрямляють, вирівнюють»¹. Норма указує на те, яким що повинне бути і дозволяє судити, чи так це є насправді.

На думку французького енциклопедиста А. Конт-Спонвіля, слово «норма» може служити синонімом слів «правило», «ідеал», «цінність». Якщо спробувати додати цьому поняттю строгіший сенс, то слід виділити його узагальнюючий характер. Норма – це загальний рід, окремими видами якого є правила, ідеали і цінності. З цієї причини слово «норма» виглядає досить розпливчато, що, з одного боку, робить його вельми зручним, а з іншого – створює певні труднощі. Виграючи в широті значення, термін з необхідністю втрачає строгість тлумачення².

Крім того, у філософії під ним розуміють припис, розпорядження, дозвіл або заборону діяти певним чином, що виражається нормативним або деонтичним висловом³. Новітній словник іноземних слів та висловів містить декілька тлумачень терміна «норма». Це: 1) узаконене встановлення; порядок, визнаний обов'язковим; 2) встановлена міра, середня величина чого-небудь; 3) сукупність відомостей, що поміщаються в лівому нижньому кутку 1-ої смуги друкарського аркуша; 4) у математиці узагальнювальне поняття абсолютної величини числа; 5) норма радіаційної безпеки⁴. Для цілей нашого дослідження має ґносеологічне та методологічне значення перше визначення.

У юриспруденції термін «норма» використовується у логічній зв'язці «норма права» або «правова норма». Під нормою права (англ. rule of law) академік О. Ф. Скаун розуміє: а) загальнообов'язкове правило поведінки (зразок, масштаб, еталон); б) яке сформувалося в суспільстві відповідно до міри свободи, що

визнавалася в ньому; в) сформульоване (санкціоноване) і забезпечуване державою як юридично значущий засіб регулювання суспільних відносин⁵.

Методологічно важливими у контексті телеологічної домінанти та семантичного навантаження для нашого дослідження, є підходи зазначеного автора до архітекτονіки права та норми права, а також до визначення властивостей та критеріальних ознак права як такого та правової норми, що є його виразником.

По-перше, вона зазначає, що ознаки норми права такі само, як і права в цілому, оскільки вони є системами правових засобів, які використовуються суб'єктами права для досягнення своїх цілей. Тільки у них різні рівні. Норма права являє собою систему мінімальних засобів: дозволів, зобов'язань, заборон. А право є системою правових засобів більш високого рівня: інститутів, підгалузей, галузей, які складаються з сукупності норм, тобто норма права, оскільки вона регулює групу певних суспільних відносин, лише в сукупності з іншими, узгодженими з нею нормами, складає систему права⁶.

По-друге, до ознак та критеріїв норми права О. Ф. Скакун відносить такі – норма права це:

1) правило поведінки регулятивного характеру (онтологічний критерій. – *Авт.*);

2) загальнообов'язкове правило поведінки (імперативний критерій. – *Авт.*);

3) правило поведінки загального характеру (соціологічний критерій. – *Авт.*);

4) формально-визначене правило поведінки, що має надавально-зобов'язуючий характер (статутарно-формальний критерій. – *Авт.*);

5) правило поведінки, прийняте в строго встановленому порядку (процесуальний критерій. – *Авт.*);

6) правило поведінки, що забезпечене всіма заходами державного впливу, аж до застосування примусу⁷ (критерій гарантованості реалізації. – *Авт.*).

Аналогічний підхід сповідував С. Л. Лисенков, який визначав норму права як загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки загального характеру, яке в установленому порядку приймається, змінюється та відміняється державою або уповноваженими нею суб'єктами і забезпечується можливістю застосування державного примусу⁸.

Тобто, говорячи про онтологію нормопроектної діяльності в контексті присутності в ній нормопроектного компоненту, слід розуміти, що йдеться насамперед про розробку проектів відповідних правових норм у вигляді відповідних загальних правил поведінки з метою регулювання суспільних відносин, що мають важливе соціальне значення. Таку діяльність здійснює держава в особі уповноважених нею органів та забезпечує виконання легалізованих нею норм (правил поведінки) державним примусом.

Поняття проектної діяльності спирається на опорний термін «проект». Під проектом (від лат. *projectus* – кинутий вперед) розуміють: 1) сукупність документів (розрахунків, креслень тощо) для створення якоїсь споруди, технологічного процесу або виробу; 2) попередній, можливий текст якогось документа; 3) план, задум⁹.

Розкриваючи онто-гносеологічне значення проекту, А. Конт-Спонвіль характеризує його як справжнє бажання, націлене на майбутнє, виконання якого залежить від нас. Це ще не воля (вольове бажання має на увазі дію), правильніше, це всього лише воля (у сьогоденні) до бажання (надалі). Але бачити в проекті джерело абсолютної свободи, як це робить Сартр, означає забувати, що проект у силу своєї присутності в сьогоденні так само є реальний, отже, так само необхідний,

як і все інше¹⁰.

Отже, в проєкті можна побачити, по-перше, пріоритет соціального інтересу, що є реальною причиною соціальних дій, подій, звершень, що стоїть за безпосередніми спонуканими – мотивами, помислами, ідеями – індивідів, що беруть участь в цих діях, соціальних груп, класів¹¹ та таким, що є первинним елементом у формуванні волі людини до дії; по-друге, симбіоз зародженого вольового фактору в людини та бажання втілити у дійсність свій інтерес.

Переважно праксеологічними характеристиками відрізняється дефініція проєкту, що міститься у Словнику ГОСТ Р ІСО 9000-2008 «Системи менеджменту якості»¹². Тут проєкт тлумачиться як унікальний процес (процесуальна складова. – *Авт.*), що складається із сукупності скоординованих і керованих видів діяльності (управлінська складова. – *Авт.*) з початковою і кінцевою датами (часова складова. – *Авт.*), уживаний для досягнення мети (телеологічна складова – *Авт.*), є відповідним конкретним вимогам, що включають обмеження за термінами, вартістю і ресурсами (організаційна складова. – *Авт.*)

Також слід звернути увагу на об'єктну характеристику проєкту, що міститься у Вікіпедії (Вільній енциклопедії) – проєкт – це роботи, плани, заходи й інші завдання, спрямовані на створення нового продукту (пристрої, роботи, послуги)¹³.

Водночас треба проаналізувати споріднений з терміном «проєкт» онто-діяльнісний термін «проєктування» (також від лат. *projectio* – кидання вперед) – розробка проєкту або створення плану, дії у майбутньому. Саме він має відповідне та достатнє функціональне навантаження та відображає телеологічну (цільову) спрямованість проєкту та його діяльнісну характеристику.

На думку російської дослідниці-філософа С. Б. Савелової, проєктування є діяльністю зі створення проєктів. Вона підкреслює, що проєктування характеризується двома моментами: ідеальним характером дії і його націленістю на появу (створення) чого-небудь у майбутньому. Ці дві характеристики відрізняють проєктування як таке від інших широких (у деякому розумінні граничних) типів діяльності, наприклад від дослідження¹⁴.

В управлінській науці, а саме в науці управління проєктами, вважається, що виконання проєкту складає саме проєктувальну діяльність, яка включає:

– проведення управлінських заходів (проєктне управління). Досягається на основі використання, зокрема, принципів і методів, що є частиною системи менеджменту підприємства, яка є універсальною для вирішення різних виробничих завдань;

– вирішення спеціалізованого завдання:

1) розробка продукції для замовника. Продуктами проєкту можуть бути:

А) результати маркетингових досліджень (маркетинг);

Б) проєктно-конструкторська документація (управління проєктуванням). Комплект такої документації називається проєктом. Він призначений для створення розробленого пристрою, його експлуатації, ремонту і ліквідації, а також для перевірки або відтворення проміжних і кінцевих рішень, на основі яких він був розроблений;

В) технологічна документація (управління виробництвом);

Г) програмне забезпечення (управління проєктами);

Д) та ін.;

2) вирішення внутрішніх виробничих завдань:

- А) підвищення якості продукції (управління якістю);
- Б) підвищення ефективності організації праці (управління персоналом);
- В) оптимізація фінансових потоків (фінансовий менеджмент);
- Г) та ін.

Проекти можуть бути об'єднані в програму проектів для досягнення єдиного результату або в портфель проектів для ефективнішого управління. Портфель проектів може складатися з програм¹⁵.

Слід наголосити, що існують найрізноманітніші види, методи і способи проектування. Наприклад, розрізняють: а) технічне проектування або проектування за прототипами, тобто організоване задачним чином (наприклад, вирішення певного кола завдань при розробці проектно-кошторисної документації, розробка реалізаційних проектів з досягнення заздалегідь відомих цілей); б) гуманітарне проектування або власне проектування у вузькому і точному сенсі слова, з яким пов'язана проблемна організація мислення і діяльності, до якого належить і проектування у сфері права, нормопроjektування, нормопроектна діяльність.

Гуманітарне проектування – це технологія здійснення перетворень у такому разі, коли, по-перше, результат проектного рішення наперед невідомий, а по-друге, технологія, реалізація якої забезпечує розвиток¹⁶. Відмінність цих видів проектування існує в межах відповідної дихотомії та міститься в теоретичній суперечці, що здійснюється в рамках особливої проблематики: підстав або методологічних принципів.

Під методологічними принципами проектування розуміється сукупність свідомих, рефлексованих і несвідомих, невідорефлексованих установок, що визначають отримуваний у результаті продукт за схемою акту діяльності (постановка завдань; використовувані для їх вирішення засоби; загальна організація процесу тощо). У цих принципах виділяються два взаємопов'язаних, але далеко не тотожних шари:

- 1) онтологічний (шар бачення і розуміння);
- 2) організаційно-діяльнісний (шар дії та її організації)¹⁷.

Слід зазначити, що без подібної двохшаровості організації та порушення порядку реалізації технологічного «ланцюжка», що склався у проектній діяльності, будь-який методологічний принцип перестає працювати. Бо будь-які перетворення здійснюються спершу в розумовій імітації (сфера свідомості та розумової діяльності. – *Авт.*) і лише потім у практичній дії (сфера праксеології. – *Авт.*).

Проектування будується на основі розумової роботи індивіда шляхом погодження понять, вибудовування власних уявлень, тобто концептуалізації. У цьому аспекті концептуалізація є засобом формування ідеальної дійсності; співорганізації різноспрямованих і багатобразних течій; освіти і самоосвіти, самостворення учасників процесу роботи з майбутнім.

Основою концептуалізації є концепція. Концепція або концепт (від лат. *conceptio* – розуміння, сприйняття, система) – це генеральний задум, керівна ідея. Концепція визначає стратегію дій. Також концепція є системою поглядів на явища у світі, в природі, в суспільстві¹⁸. Концепція – це певний спосіб розуміння (трактування, сприйняття) якого-небудь предмета, явища або процесу; основна точка зору на предмет, керівна ідея для його систематичного висвітлення, комплекс поглядів, пов'язаних між собою і таких, що впливають один з іншого, система шляхів вирішення обраного завдання. Поняття концепції вживається також для позначення провідного задуму, конструктивного принципу в політичній та інших видах діяльності¹⁹.

На думку А. Конт-Спонвіля, концепт – філософський чи науковий – це абстрактна ідея, що відрізняється точністю та визначеністю, це результат практики і елемент теорії²⁰.

У контексті гуманітарного проектування концепція – це не науковий прогноз, а проєкт, образ, розумова конструкція, що надає місце для заповнення ідеальними уявленнями майбутнього для тих, хто її розробляє.

У гносеологічному розумінні концепція – це насамперед ідея, на етапі розробки якої, можна отримати всі необхідні відомості, що дозволяють оцінити проєкт і сформулювати точні вимоги до подальшого проектування. Вона дозволяє повноцінно оцінити потенційні можливості проєкту, а також обрати напрям і хід подальшої роботи.

У концепції міститься відповідний телеологічний та праксеологічний потенціал – відповідаючи одночасно на запитання, що і як робити і як влаштований світ роботи, ми зобов'язані отримати механізм реалізації своїх задумів. Саме концепція є співорганізуючою рамкою поліологічної організації діяльності, на підставі якої народжується політика як засіб реалізації управлінської діяльності. У свою чергу, політика змінює ситуацію, а нова ситуація вимагає перегляду концепції, тобто перепроєктування.

При цьому реалізованість, практичність і ефективність задумів виявляється прямою функцією форм самоорганізації, що приймаються проєктувальниками. Ідеї і техніка демократії участі (партиципаторної демократії) виводяться саме з припущення, що немає і не може бути питання про те, хто з прихильників або супротивників проєкту має рацію «насправді», тому що кожен має рацію по-своєму. Рефлексія своєї позиції як часткової, приватної, такої, що знаходиться у ряді інших, у тому числі й таких, що конкурують між собою, поставлена самим проєктувальником та детермінується самою ситуацією перетворень.

Партиципаторна демократія (від фр. *participate* – брати участь) визнає необхідність участі широких верств населення не тільки у виборах своїх представників і навіть не тільки в ухваленні рішень на референдумах, зборах тощо, але і безпосередньо в політичному процесі – підготовці, ухваленні та здійсненні рішень, а також контролі за їх виконанням²¹.

Ця теорія виходить з трактування демократії як універсального принципу організації всіх галузей суспільного життя. Демократія повинна бути скрізь – в сім'ї, школі, в університетах, на виробництві, в партіях, державі тощо. У суспільстві не існує таких галузей, які знаходяться поза політикою і не допускають демократичної участі.

Головними цілями партиципації (участі) є усестороння демократизація суспільства, соціальна емансипація і суспільна самореалізація особи. Максимальним розширенням участі громадян в ухваленні рішень на всіх ступенях влади і у всіх сферах життєдіяльності людини досягається максимальний облік у політиці інтересів народу, міцна легітимація влади, подолання політичного відчуження громадян. Участь багатьох людей в управлінні збільшує інтелектуальний потенціал для ухвалення рішень, підвищує вірогідність їх оптимізації, отже, забезпечує зростання стабільності політичної системи і ефективності управління²². Отже, об'єктивно зростає значимість та роль нормопроектної діяльності у стабілізації державності та розвитку нормативно-регулятивних процесів.

Отже, якщо ми не хочемо діяти силою або обманом, у гуманітарному проєктуванні опиняється безальтернативною поліологічна організація діяльності, вини-

кає раціональність іншого роду, ніж у науці. Гуманітарне проектування – це технологія «роботи з майбутнім», що включає розробку задумів перетворення миру (ситуації, діяльності тощо) і їх реалізацію, в тому числі й у сфері правової реальності, в результаті якої перетворюване стає не просто іншим (як воно змінилося б у ході природної еволюції), але саме таким, яким було задумане. У такому разі майбутнє не прогнозується, а будується. При цьому розробка концептуального проекту є власне проектуванням, що втягує у себе й процес його реалізації.

Такого роду діяльність є необхідною при проектуванні багатокomплекcних динамічних систем, до яких можна віднести і правову систему, яка динамічно розвивається, особливо в період становлення та реформування держави та соціуму.

У цьому контексті С. Б. Савелова вважає, що здійснення гуманітарного проектування можливе при появі методологічної позиції, яка не фіксується інституційно, а привласнюється співтовариством неформально²³. Отже, вона вважає, що проєктант-методолог, як суб'єкт нормопроектної діяльності, не проєктує системи, а займається співорганізацією діяльності суб'єктів, що її проєктують. Водночас треба зазначити, що такій позиції притаманні певні недоліки. По-перше, вона не враховує особливостей нормопроектної діяльності, тобто діяльності з розробки саме проєктів нормативно-правових актів. По-друге, спираючись на вищезазначені критеріальні ознаки нормативно-правових актів, нормопроектна діяльність щодо їх створення повинна: а) бути інституційно оформленою; б) відбуватися шляхом відповідної профільної діяльності належних, тобто уповноважених державою, суб'єктів; в) здійснюватися відповідним чином у процесуальному та формальному аспектах; г) реалізовуватися шляхом відповідного організаційного та організаційно-правового супроводження та забезпечення. По-третє, привласнення проєктів нормативно-правових актів, як результату нормопроектної діяльності, відбувається співтовариством, тобто громадянами держави або членами територіальної спільноти не неформальним чином, а шляхом легалізації державою або іншим уповноваженим нею органом проєкту нормативно-правового акта в повноцінний юридичний акт, що має відповідну юридичну силу, реалізація якого є забезпеченою силою державного примусу. По-четверте, у ролі проєктанта-методолога в процесі нормопроектувальної діяльності виступає відповідний суб'єкт публічної влади, до компетенції якого входить розробка відповідного нормативного акта (наприклад, для нормопроектувальної діяльності у сфері законодавства – Парламент України).

Водночас можуть бути виділені п'ять методологічних принципів, які досить повно окреслюють сукупність діяльностей і їх можливу співорганізацію в загальному процесі проектування систем:

1. Побудова взаємодіючої системи суб'єктів проектування (їх сумісність) (комунікаційний фактор у нормопроектувальній діяльності. – *Авт.*);

2. Розвиток думкодіяльності як ядро створення і організації правоосвітніх спільнот у широкому розумінні таких спільнот (інтелектуальний фактор у нормопроектній діяльності. – *Авт.*);

3. Функціональна орієнтація в проєктовану сферу інших сфер діяльності (як провідний процес побудови сфери правової освіти та правового регулювання) (фактор кумулятивності в нормопроектувальній діяльності. – *Авт.*);

4. Розгортання рефлексії одночасних і взаємопов'язаних процесів проектування і реалізації (розробка проєктів нормативно-правових актів у їх зв'язку з економічними, політичними, соціальними, екологічними процесами, що проходять у

суспільстві та державі) (фактор комплексності та системності в нормопроектувальній діяльності. – *Авт.*);

5. Індивідуалізація проектування (суб'єктний фактор в нормопроектувальній діяльності. – *Авт.*).

Отже, гуманітарне проектування – це:

– штучне (інтелектуальний критерій. – *Авт.*), цілеспрямоване (телеологічний критерій. – *Авт.*), здійснюване за рахунок власних зусиль (індивідуальний критерій. – *Авт.*) перетворення (трансформаційний критерій. – *Авт.*), що забезпечує розвиток, як сукупність необоротних, спрямованих та закономірних змін матеріальних та ідеальних об'єктів у часі, що сприймається як лінійне²⁴ (критерій розвитку. – *Авт.*);

– форма (разом з програмуванням) реалізації проблемної організації мислення і діяльності (логіко-формальний критерій. – *Авт.*). Гуманітарні проекти, в яких відповідальність за реалізацію своїх ідей повинна лягати на плечі авторів-розробників (критерій відповідальності. – *Авт.*), в принципі перевіряються не на їх істинність, а на їх реалізованість (критерій реалізованості. – *Авт.*).

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» зазначає, що термін «діяльність» бере свій початок від терміна «дія» – праця, діяльність, здійснення будь-чого; сукупність учинків будь-кого; робота, функціонування будь-якої машини, агрегату, підприємства; вплив на когось чи щось²⁵. Під нею у функціональному (діяльнісному) аспекті слід розуміти: а) застосування своєї праці до будь-чого (праця, діяльність людей у будь-якій сфері); б) функціонування, діяння органів живого організму (робота, функціонування будь-якої організації, установи тощо)²⁶.

Отже, термін «діяльність» базується на функціональній ознаці, що потребує активної поведінки суб'єкта, який, здійснюючи певні діяння, своєю метою має досягнення відповідної телеологічної домінанти – досягнення соціального результату. Така поведінка суб'єкта є усвідомленою, у більшості випадків цілеспрямованою, та назовні в правовій діяльності вона може виявлятися як у вигляді дії, так і у вигляді бездіяльності (стримування від дії). Крім того, така поведінка складає відповідний алгоритм, який є основоположним у соціальній практиці людини.

У контексті нормопроектувальної діяльності термін «діяльність» має велике функціонально-діяльнісне призначення та відповідне динамічне наповнення, бо припускає активну поведінку суб'єкта нормопроектувальної діяльності з метою досягнення відповідного соціального ефекту шляхом розробки відповідного проекту нормативно-правового акта.

Резюмуючи, зазначимо таке:

– роль і значення нормопроектної діяльності у здійсненні публічної влади об'єктивують і актуалізують перманентні зміни в державі й соціумі, що відбуваються під об'єктивним впливом економічної, політичної і правової глобалізації, а також такі, що є пов'язаними з посиленням міждержавної інтеграційної співпраці, що потребують підвищення якості розробки законодавчих та інших нормативно-правових актів конкретної держави – члена міжнародної спільноти;

– проблематика нормопроектної діяльності є органічно пов'язаною з нормотворчою діяльністю в її матеріальному та процесуальному виявах та має своє наукове обґрунтування в юридичній літературі з різних кутів зору;

– проблематика нормопроектної діяльності в її онтологічному аспекті зали-

шається досліджуваною недостатньо, що суттєво впливає на якісний рівень нормопроектних робіт у сучасних умовах;

– для дослідження онтологічних аспектів нормопроектної діяльності вкрай важливим є: а) визначення її сутності та змісту шляхом аналізу гносеологічних і теоретичних підходів до дефінітиву зазначеного феномену; б) врахування того, що логіко-семантична зв'язка «нормопроектна діяльність» містить у собі низку опорних термінів, що мають велике значення для з'ясування її дефінітивного визначення;

– щодо онтології нормопроектної діяльності в контексті присутності в ній нормопроектного компоненту, то слід розуміти, що йдеться насамперед про розробку проєктів відповідних правових норм у вигляді відповідних загальних правил поведінки з метою регулювання суспільних відносин, що мають важливе соціальне значення. Таку діяльність здійснює держава в особі уповноважених нею органів та забезпечує виконання легалізованих нею норм (правил поведінки) державним примусом;

– нормопроектувальна діяльність належить до гуманітарного проектування, технологія якого міститься в інноваційному характері здійснення перетворень у тому разі, коли, по-перше, результат проєктного рішення наперед невідомий, а по-друге, технологія, реалізація якої забезпечує розвиток;

– гуманітарне проектування – це: а) штучне (інтелектуальний критерій. – *Авт.*); б) цілеспрямоване (телеологічний критерій. – *Авт.*); в) здійснюване за рахунок власних зусиль (індивідуальний критерій. – *Авт.*); г) перетворення (трансформаційний критерій. – *Авт.*); д) що забезпечує розвиток, як сукупність необоротних, спрямованих та закономірних змін матеріальних та ідеальних об'єктів у часі, що сприймається як лінійне (критерій розвитку. – *Авт.*).

1. *Кингилем Ж.* Норма и патология. – Мн.: Наука, 1965. – С. 21. 2. *Конт-Спонвиль А.* Философский словарь / Пер. с французского Е. В. Головиной. – М.: Этерна, 2012. – С. 359. 3. *Норма*// Философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/837/%D0%9D%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90 4. *Норма*// Новейший словарь иностранных слов и выражений. – Мн.: Харвест; М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. – С. 571. 5. *Норма права*// Юридический научно-практический словарь-справочник (основные термины и понятия) / Скакун О.Ф., Бондаренко Д.А. / Под общ. ред. профессора Скакун О. Ф. – Харьков: Эспада, 2007. – С. 187-188. 6. *Там само.* – С. 188. 7. *Там само.* 8. *Лисенков С.Л.* Загальна теорія держави і права. – К.: Юрисконсульт, 2006. – С. 140. 9. *Проект* // Новейший словарь иностранных слов и выражений. – Мн.: Харвест; М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. – С. 660. 10. *Проект*// Конт-Спонвиль А. Философский словарь/ Пер. с французского Е. В. Головиной. – М.: Этерна, 2012. – С. 458. 11. *Интерес*// Философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vseslova.com.ua/word/%D0%98%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81-40929> 12. *Проект*// ГОСТ Р ИСО 9000-2008 «Системы менеджмента качества. Основные положения и словарь» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://files.stroyinf.ru/Data1/55/55465/> 13. *Проект*// Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%CF%F0%E%E%5%EA%F2> 14. *Савелова С.Б.* Проектирование// Новейший философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.slovopedia.com/6/207/771007.html> 15. *Грей Клиффорд. Ф., Ларсон Эрик У.* Управление проектами: Практическое руководство / Пер. с англ. – М.: Дело и Сервис, 2003. – С. 18-19. 16. *Савелова С.Б.* Проектирование// Новейший философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.slovopedia.com/6/207/771007.html> 17. *Там*

само. **18.** *Концепция*// Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/8022 **19.** *Концепция*// Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%E5%85%B7%E5%85%B7> **20.** *Концепт*// Конт-Спонвиль А. Философский словарь/ Пер. с французского Е. В. Головиной. – М.: Этерна, 2012. – С. 261. **21.** *Теория политики: Учебное пособие* / Под ред. Б. А. Исаева. – СПб.: Питер, 2008. – С. 23. **22.** *Кин Джон.* Демократия и гражданское общество / Пер. с англ. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – С. 34-35. **23.** *Савелова С.Б.* Проектирование// Новейший философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.slovoopedia.com/6/207/771007.html> **24.** *Маркова Л.А.* Развитие//Энциклопедия эпистемологии и философии науки. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2009. – С. 791. **25.** *Великий* тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. – Ірпінь : ВТФ : Перун, 2001. – С. 228. **26.** Там само.